די, וואָס אין דרויסן זעט זיך אין זיי ניט אָן מער ווי שטיינער און בלאָטע וואָס פאַרדעקן אויף די מים חיים, און אפילו אויך מיט די וואָס עס זעט זיך אויס אַז זיי זיינען מנגדים צו ג־טלעכקייט, ד. ה. מיט אַזוינע וועלכע זיינען אויסערלעך פאַרזונקען אין איסורים במזיד און להכעיס — אויך מיט זיי דאַרף מען זיך פאַר־נעמען צו גראָבן אין זיי, אַראָפּנעמען פון זיי די זאַכן וועלכע פאַרשטעלן, ביז מען וועט זיך דערגראָבן צו די מים חיים וועלכע געפינען זיך אין זיי אינווייניק, און דאָס אַנטפּלעקן און אַרויסברענגען בגילוי.

קען מען דאָך טענה'ן: ער האָט שוין געפּרוּוואוט גראָבן איין מאָל און נאָך אַמאָל, און ניט נאָר וואָס ער זעט ניט קיין תועלת, נאָר אדרבא, די פלשתים האָבן גאָר צוגענומען די ברונעמס — איז וואָס פאַר אַן אָרט איז דאָ על פי שכל נאָך ווייטער צו גראָבן ?

אויף דעם ענטפערט מען : אשר קדש ידיד מבטן כו' וצאצאיו כו'. די עבודה פון יצחק'ן און זיינע קינ־דער דאַרף זיין אָן קיינע חשבונות. דאָס וואָס ביז איצט האָט ער ניט מצליח געווען, דאָס איז דעם אויי־בערשטנס חשבונות, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך [27]. וואָס איז נוגע צו אים איז אַז ער מוז גראָבן און גראָבן, ביז ער וועט זיך דערגראָבן צום מים חיים, און סוף סוף וועט ער צוקומען צו „הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ" [28].

(משיחת י"ב תמוז תשי"ד)

פרשת חיי שרה

א. אין דער היינטיקער סדרה שטייט: „ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען". טייטשט דער זהר אַז שרה איז אַ רמז (אַנדייט) אויף דעם גוף און אברהם — אויף דער נשמה [1].

און דאָס איז — זאָגט דער זהר — „ותמת שרה", אַז ווען דער גוף שטאַרבט „בקרית ארבע", וואָס ער באַשטייט פון די פיר יסודות, „היא חברון", וואָס כל זמן ער האָט גע־לעבט, זיינען די פיר יסודות געווען מחובר, איז ווען ער שטאַרבט, דע־מאָלט איז „ויבא אברהם" — די נשמה — „לספוד לשרה ולבכותה": די נשמה וויינט, ווייל אויך נאָכן טויט, און לאחר ההסתלקות, איז די נשמה פאַרבונדן מיטן גוף.

לויט דעם, אַז שרה איז אַ רמז אויף דעם גוף און אברהם אויף דער נשמה, איז אין פלוג ניט פאַרשטאַנ־דיק וואָס עס שטייט „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה".

ב. עס איז באַוואוסט דער וואָרט

---

1) זע שו"ת הרשב"א סי' תיח. ד"ה רבי בנאה (אוה"ת ח"ש קיט, ב ואילך. שם כרך ב' תמב א ואילך).

27) ברכות י, א.

28) שכל העמים יעבדוהו שכם אחד (רמב"ן כו, כ).

פון בעל שם טוב [2]) אויף דעם פסוק כי תראה חמור שונאך גו׳ [3]).

„כי תראה חמור" — אַז דו וועסט זיך איינקוקן אין דיין חומר (קערפּערלעכקייט) וועסטו זען אַז „שונאך" — ער איז דיין שונא, ווייל אין אַנהויב עבודה און ביים אַנהויב פון לעבן זיינען גוף און נשמה שונאים איינער דעם צווייטן: „רובץ תחת משאו" — משא מיינט דער עול (לאַסט) פון תורה און מצוות. ניט קוקנדיק אַז דאָס איז „משאו", זיין משא, וואָס דערפאַר האָט מען געגעבן מצוות צו נשמות אין גופים דוקא, ווייל די כוונה איז צוליב אויסלייטערן דעם גוף — פונדעסטוועגן איז דאָס פאַר אים אַ משא, וואָס ער וויל דאָס ניט, ממילא איז ער „רובץ תחת משאו".

ג. אויסער דעם וואָס די מצוות זיינען געגעבן געוואָרן דוקא צו נשמות אין גופים — זיינען די מצוות גופא אויך אַנגעטאָן דוקא אין גשמיות'דיקע זאַכן. און ניט נאָר די מצוות מעשיות, נאָר אויך די מצוות וועלכע זיינען חובת הלבבות — אַזוי ווי אהבה און יראה, — און חובת המוח — אַזוי ווי די מצוה פון האמנת היחוד (גלויבן אין דער איינציקייט פון דעם באַשעפער) — אויך די מצוות איז זייער ענין, אַז זיי זאָלן דערפילט ווערן דוקא אין דעם קערפּערלעכן פלייש פון האַרץ און מוח.

למשל: די מצוה פון אהבת ד׳. אַזוי ווי אין גשמיות איז דאָך „שמועה טובה תדשן עצם" [4]) (אַ גוטע בשורה מאַכט פעט דעם ביין), ווי די גמרא דערציילט [5]) אַז פון דער גוטער בשורה וואָס מען האָט אים אָנגעזאָגט איז געוואָרן ביי אים אַ קערפּערלעכע ענדערונג, אַזוי אויך אין אהבת ד׳, אַז דער „קרבת אלקים לי טוב", וואָס דער מענטש דערהערט, דאַרף אויך זיין קענטיק אין זיין גוף.

אַזוי אויך אין יראה: ניט נאָר וואָס עס דאַרף זיין אַ ציווץ אין מוח אָדער אַפילו אין האַרצן, נאָר עס דאַרף זיין קענטיק אין דעם קערפּערלעכן פלייש פון מוח און האַרץ אַז ער שרעקט זיך.

אַלץ האָבן אונז געוויזן די נשיאים, און אויך אין דער זאַך איז פאַראַן אַ ביישפּיל. עס איז באַוואוסט די מעשה אַז דער אַלטער רבי האָט אַמאָל אין דאַוונען (ראש השנה אָדער יום כיפור) קומענדיק צו די ווערטער „ובכן תן פחדך" — זיך אָנגעהויבן קייקלען אויף דער ערד זאָגנדיק פּח, פּח, (מיט אַ פּתח אונטערן פּא), און פאַר גרויס פחד האָט ער ניט געקאָנט פאַרענדיקן דעם וואָרט. ערשט אין אַ צייט אַרום האָט ער אויסגעפירט דעם גאַנצן וואָרט „פחדך".

נאָך אַ מעשה פון דעם רבי'ן דעם צמח צדק: אין די ערשטע יאָרן פון זיין נשיאות איז ער אַמאָל געזעסן און פאַרבראַכט מיט חסידים. מען האָט געבראַכט קאַוויט (דאָס וואָס הייסט היינט 90־ער), האָט ער גענומען איין גלאָז, און נאָך אַ גלאָז און געהייסן אָנגיסן אַ דריטע גלאָז. נאָכדעם האָט ער אַ פיר געטאָן מיט דער האַנט איבער דעם שטערן, און ס'איז אויף אים גאָרניט ניכר געוועזן די משקה.

---

2) געבראַכט אין היום יום ע׳ כג — כח שבט.

3) שמות כג, ה.

4) משלי טו, ל.

5) גיטין נו, ב.

האַט דער צמח צדק שפּעטער דער־קלערט, אַז ער האָט זיך אַריינגעטראַכט אין גדולת ד׳, איז אויף אים אָנגעפאַלן אַ פּחד, און „יין קשה פחד מפיגו״ (פּחד ניכטערט אויס פון שטאַרקן וויין) [6], און דער פּחד נעמט אַראָפּ פון דעם קערפּער די ווירקונג וואָס דער וויין האָט אויף אים. די יראה האָט ביי אים אַזויפיל געווירקט, און עס איז אַזוי ווייט קענטיק געווען, אויך אויף דעם קערפּער, אַז עס האָט אַראָפּגענומען די ווירקונג פון דער משקה.

אַזוי איז אויך אין אהבה. אַזוי ווי הרה״צ ר׳ מנחם נחום טשערנאָבעלער איז געווען פעט בגופו פון זאָגן אמן יהא שמי׳ רבא [7]. אַז ער האָט זיך אַריינגעטראַכט אין דעם „שמי׳ רבא״ און גדולת הוי׳, אַז דער אויבערשטער איז „מברך לעלם ולעלמי עלמיא״, אַז ער ווערט נמשך אין אַלע עולמות, וואָס אויך עולם העשי׳ הגשמי איז אין כלל — איז ער נתעורר געוואָרן מיט אַן אהבה און תענוג, ביז וואַנען אַז דאָס האָט גע׳פּועל׳ט אַ פעטקייט אין זיין קערפּער.

ד. „וחדלת מעזוב לו״ — איז דער בעל שם טוב ווייטער מבאר אין זיין תורה אויף דעם אויבן־דערמאָנטן פּסוק: קענסטו דאָך מיינען אַז ווי־באַלד דער גוף איז „רובץ תחת משאו״ וועסטו זיך פאַרנעמען מיט אַזאַ עבודה וואָס געהערט צו דער נשמה, און דעם גוף וועסטו צעברעכן דורך תעניתים וסיגופים — זאָגט מען: „עזוב תעזוב עמו״, ווייל מען דאַרף מברר זיין דעם גוף.

אפילו ווען ער זאָל מכוון זיין אַלע כוונות פון דער מצוה און די מצוה בפועל וועט ער ניט מקיים זיין; ער וועט מכוון זיין די כוונות פון תפילין, נאָר בפועל וועט ער קיין תפילין ניט לייגן, — איז ניט נאָר וואָס עס פעלט דער קיום פון דער מצוה, נאָר ער האָט נאָך עובר געווען אַן עבירה — ער האָט מבטל געווען די מצוה פון תפילין.

אויב אָבער ער וועט בפועל לייגן תפילין, און די כוונות האָט ער ניט מכוון געווען — צי ווייל ער ווייסט ניט די כוונות, אָדער ער ווייסט יאָ, נאָר ער האָט ניט מכוון געווען — איז שמייסן וועט מען אים, ווייל ער האָט באַדאַרפט מכוון זיין, אָבער די מצוה האָט ער מקיים געווען.

ביי איינעם פון דעם צמח צדק׳ס איינינקלעך האָט געדאַרפט זיין אַ ברית, און עס זיינען דאָרט געווען צוויי מוהלים. איינער איז געווען אַן על־טערער וואָס האָט געוואוסט כתבי האריז״ל — צי אַלע צי ניט אַלע, אָבער די ענינים וואָס האָבן אַ שייכות צו מילה האָט ער געוואוסט — און איינער איז געווען אַן אינגערער, אַ מומחה, אָבער אַ סך פּשוט׳ער ווי דער עלטערער. האָט דער צמח צדק געזאָגט אַז מען זאָל נעמען דעם אינגערן, און געזאָגט דעם טעם, ווייל מען דאַרף פּשוט אין גשמיות אָפּ־שניידן.

און דאָס איז דער פּשט פון „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה״ — וואָס „שרה״ מיינט מען — לפירוש הזהר — דעם גוף, ווייל דער עיקר כוונה איז דער גוף. איצט איז דאָס בהעלם, און לעתיד לבוא וועט דאָס זיין בגלוי, ביז וואַנען אַז די נשמה

6) זע ב״ב י, א. וצע״ק. — וראה לקו״ש חכ״ה ע׳ 499.

7) ד״ה וקהל היהודים תרע״ח.

וועט נעמען חיות פון דעם גוף[8]. ביי די אבות איז דאָך ידוע אַז „הטעימן הקב״ה בעולם הזה מעין עולם הבא״[9] (דער אויבערשטער האָט זיי געגעבן צו פאַרזוכן מעין עולם הבא שוין אויף דער וועלט), דערפאַר האָט מען אברהם'ען געזאָגט: כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה.

(משיחות ש״פ חיי שרה תשי״א)

ה. דער ערשטער שידוך און חתונה וואָס איז באַשריבן בפירוש אין דער תורה, איז אין היינטיקער סדרה — די חתונה פון יצחק'ן. וועגן אדם און חוה שטייט אויך אין מדרש[10] אַז זייער חתונה איז מרומז אין דער תורה, אָבער דאָס איז מער ניט ווי אַ רמז און בלויז אין עטליכע ווער־טער.

ווען אליעזר האָט דערציילט ווי אברהם האָט אים געשיקט קיין ארם נהרים, און ווי ער איז אַהין גע־קומען, האָט ער געזאָגט: ואבוא היום, אַז היינט איז ער געקומען. טייטשט רש״י[11] „היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הדרך״ — היינט בין איך אַרויסגעפאָרן און היינט בין איך אָנגעקומען, מיינט דאָס, אַז ער האָט געהאַט קפיצת הדרך.

צוליב וואָס האָט געדאַרפט זיין די קפיצת הדרך, און צוליב וואָס האָט דאָס אליעזר דערציילט? זיינען אויף דעם פאַראַן צוויי הסברות; די צווייטע איז אַ חסידישע, וועט מען דער־ביי זען די הפשטה און נשמה־דיקייט פון אַ חסידישער הסברה.

ו. א) בשעת אברהם האָט געשיקט אליעזר'ן קיין ארם נהרים, האָט ער אָנגעשריבן אַ שטר מתנה אויף זיין גאַנצן פאַרמעגן צו יצחק'ן[12]. וואָס טוט מען אָבער מיט דעם זמן (דאַ־טום) פון דעם שטר? שרייבן אַ פריערדיקן זמן, ד. ה. דעם טאָג ווען אליעזר איז אַרויסגעפאָרן — פאַר־וואָס זאָל ער עפּעס אָוועקגעבן זיין פאַרמעגן במשך די זיבעצן טעג וואָס די נסיעה דאַרף נעמען? און בפרט לויט דעם פסק פון דער משנה אַז חייב אדם להיות חס על נכסיו[13] (אַ מענטש דאַרף שוינען זיינע פאַר־מעגנס). מילא פון שפּעטער אָן — ד. ה. פון זינט אליעזר'ס אָנגקומען אין אַרם נהרים — מוז ער אַוועק־געבן דעם פאַרמעגן צוליב דעם שידוך, אָבער ניט מיט זיבעצן טעג פריער. שרייבן מיט אַ זמן פון זיבעצן טעג שפּעטער, איז עס דאָך אַ שטר מאוחר. אמת טאַקע, אַ שטר מאוחר איז כשר, אָבער פאַרט ניט אַזוי גלאַטיק[14]. האָט אברהם געשריבן דעם זמן — דאַטום — ווען ער האָט אים אָנגעשריבן דעם שטר, און דערפאַר איז געווען קפיצת הדרך — היום יצאתי והיום באתי — כדי דער פאַרמעגן זאָל ניט אַרויס פון זיין רשות פאַר דער צייט.

בשעת אליעזר איז געקומען קיין אַרם נהרים, האָט ער מורא גע־

8) ד״ה לכל תכלה תרנ״ט.

9) ב״ב ספ״ק. זע אויך ד״ה ר' בנאה הנ״ל.

10) בראשית רבה פי״ח ועוד.

11) בראשית כד, מב. בראשית רבה נט, יא.

12) ב״ר נט, יא (ופליג בזה על פדר״א פט״ז) — געבראַכט אין פירש״י עה״ת, בראשית כד, לו.

13) ערכין פ״ח מ״ד.

14) זע שו״ע חו״מ סי' מג סעיף יג ובש״ך שם. תורה תמימה על הפסוק (בראשית כד, מב).

האט אַז בתואל און לבן וועלן אים פרעגן, ווי קומט דאָס וואָס דער זמן פון דעם שטר איז פון היינט, עס איז דאָך אַ שטר מאוחר וועלכער איז ביי אברהם'ען „מחזי כשיקרא״? האט אליעזר באַלד פאַרכאַפּט און גע־זאָגט: פרעגט ניט קיין קשיות — היום יצאתי והיום באתי.

ב) עס שטייט [15]) אַז רבקה, ביי בתואל'ן און שטוב, איז געווען „כשו־שנה בין החוחים״ (ווי אַ רויז צווישן דערנער). דוקא דאָרט וואַקסט די שו־שנה, און די דערנער געהערן צו איר אויפהאַלט און וואוקס [16]). און מען דאַרף האָבן אַ טענה און אַ כוח אויף אַרויסנעמען די שושנה פון דאָרט, וואָרום די דערנער לאָזן ניט. אין דעם זכות פון דער שושנה באַוואָסערט מען דעם גאַנצן פלאַץ, ממילא לעבן זיי אויך דערפון. בשעת רבקה איז געוואָרן אַלט דריי יאָר מיט אַ טאָג — וואָס דעמאָלט איז זי ראויה לביאה, חתונה צו האָבן מיט יצחק'ן — האָט זיך דאָס גלייך דערהערט ביי אברהם'ען. די דאָזיקע ענדערונג איז אויך דער כוח און די טענה אויף צו פאַרבינדן זיך מיט קדושה און אַרויסצוגיין פון צווישן די דערנער. האָט אברהם גלייך גע־זאָגט צו אליעזר'ן: „אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצ־חק״. ווען עס וואָלט ניט געווען קיין קפיצת הדרך, וואָלט רבקה גע־ווען ביי לבן און בתואל איבעריקע צייט. דערפאַר האָט מען ניט געקאָנט אָנהויבן דעם אַרויסגיין פון צווישן די דערנער — דורך שיקן אליעזר'ן — אײדער רבקה איז אַלט געוואָרן דריי יאָר מיט אַ טאָג, און דעריבער איז דערנאָך געווען קפיצת הדרך, כדי זי זאָל דאָרט ניט בלייבן קיין אי־בעריקע צייט.

בשעת אליעזר איז געקומען קיין אַרם נהרים האָט ער פאַרשטאַנען, אַז לבן און בתואל וועלן טענה'ן אַז רבקה זאָל איבערבלייבן אויף אַ צייט ביי זיי (אַזוי ווי זיי האָבן טאַקע גע־טענה'ט „תשב הנערה אתנו ימים או עשור״). האָט ער זיי גלייך געזאָגט: „היום״ — איר זאָלט וויסן אַז דאָס איז אַן ענין וואָס האַנדלט זיך אין מינוטן, יעדער מינוט איז אַ שאָד, און אַ ראַי׳: היום יצאתי והיום באתי.

ז. די אָפּענע אָנווייזונג פונעם תו־רה־סיפור פאַר אונז און ווייטערע דור־רות איז: מעשה אָבות סימן לבנים [17]). אַזוי ווי ביי רבקה'ן איז געווען קפי־צת הדרך כדי זי זאָל ניט פאַר־בלייבן אַן איבעריקע מינוט אין בתו־אל'ס הויז, אַזוי איז דאָס אויך אַ סימן לבנים: מען דאַרף ניט אַראָפּ־פאַלן ביי זיך פון דעם חושך פון גלות, וואָרום דער אויבערשטער וועט צואיילן די גאולה, אַז מען זאָל ניט דאַרפן בלייבן קיין איבעריקע מינוט אין גלות.

אַזוי ווי מצרים איז דער שורש פון אַלע גלות'ן, איז פונקט ווי אין גלות מצרים איז געווען „בעצם היום יצאו וגו׳״, און ווי ער זאָגט אין מכילתא [18]) אַז דער אויבערשטער האָט זיי ניט

---

15) שיר השירים רבה פ״ב, ב, (א).

16) זהר ח״ב כ, ב.

17) רמב״ן בראשית יב. ו: „אמרו כל מה שאירע לאבות סימן לבנים״ (ובתנחומא לך ט: „סימן מסר לו הקב״ה לאברהם כל מה שאירע לך אירע לבניך״).

18) מכילתא ע״פ ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה.

אויפגעהאַלטן אַפילו קיין אויגן־בליק, אַזוי איז אויך — כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות [19]) — אין איצ־טיקן גלות. מען דאַרף נאָר משלים זיין די פכים קטנים און דערנאָך וועט זיין במהרה בימינו די גאולה שלמה דורך משיח צדקנו.

(משיחת ש״פ חיי שרה תשי״ג)

ח. אויף דער פרש"ה ואברהם זקן זאָגן די רז״ל [20]): יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים (עס זיינען בעסער די רייד פון די קנעכט פון די אבות ווי די תורה פון די קינדער), וואָרום כמה גופי תורה לערנט מען אָפּ פון איין אי־בעריקן אות א. א. ו., ד. ה. אַז „תורתן של בנים״ איז געזאָגט גע־וואָרן קורץ, דורך אַ רמז, וואָס דאָס איז דער אונטערשייד פון תורה שב־כתב און תורה שבעל פה, וואָס תורה שבעל פה איז באריכות און מיט איינצלהייטן און תורה שבכתב איז קורץ און מיט רמזים.

אָבער שיחתן של עבדי אָבות שטייט באריכות און אויספירלעך. נאָך מער: איין ענין שטייט צוויי־דריי מאָל, אַזוי ווי די מעשה פון אליעזר'ן, שטייט פריער וואָס אברהם האָט אים געזאָגט און וואָס מיט אים האָט פּאַסירט, און דערנאָך שטייט דאָס אַלץ נאָך אַמאָל, ווי אליעזר דערציילט וואָס אברהם האָט אים געזאָגט און וואָס עס האָט מיט אים פּאַסירט.

ט. כאָטש דער טעם אויף דעם איז ווייל „יפה שיחתן של עבדי אבות״, אָבער ביי וועלכן ענין ווערט דאָס דערציילט אין תורה? אין אַן ענין פון אַ שידוך און אַ חתונה. פון דעם איז פאַרשטאַנדיק, אַז אוי־סער דער מעלה פון שיחתן של עבדי אבות איז די מעלה אויך דער ענין פון אַ חתונה.

די דערקלערונג דערפון איז: אַז אַ איד גייט בויען אַ אידישע הויז, איז דאָס אַ בנין עדי עד (אויף אייביק), ווייל ער בויט עס על פי תורה, וואָס איז אַ תורת חיים וועלכע איז גע־געבן געוואָרן פון דעם וועלכער לעבט אייביק, און ממילא ווערט ער אויך „ואתם הדבקים בד׳ אלקיכם חיים כלכם היום״ [21]), און די הויז וואָס ער בויט ווערט אויך אַ בנין נצחי וואָס נאָר דאַן הייסט דאָס חיים באמת [22]).

דערפאַר שטייט [23]) אַז דאָס וואָס אליעזר האָט געגעבן רבקה'ן אַ „נזם זהב בקע משקלו״ און „שני צמידים עשרה זהב משקלם״ איז דאָס גע־ווען פאַר קידושין, און עס איז גע־ווען אַנטקעגן דעם מחצית השקל בקע לגלגלת — וואָס דאָס איז די מצוה פון צדקה וועלכע ווערט אָנגערופן „כללות המצוות״ [24]), און אַנטקעגן די צוויי לוחות מיט די עשרת הדברות, — וואָס דאָס איז די „כללות התו־רה״ וועלכע אידן האָבן אויף זיך גענומען מיט אַ קבלת עול — זאָגנ־

19) מיכה ז, טו.

20) בראשית רבה ס, ח.

21) דברים ד, ד.

22) וכמו נהר המכזב אפילו רק אחת בשבע שנים (היקף שלם בשנים, וכמו שבוע בימים) אינו נקרא מים חיים (פרה פ״ח מ״ט. וראה לקו״ת מטות פג, ג).

23) תרגום יונתן כד, כב. בראשית רבה ס, ו. (געבראַכט אין פירש״י בראשית כד, כב). מדרש הגדול.

24) ב״ב ט, א.

דיק „נעשה" פאַר „נשמע"[25]) — וואָרום דער יסוד פון בויען אַ אידישע שטוב איז תורה ומצוה מיט קבלת עול.

י. דער טעם וואָס ער האָט געגעבן צוויי צמידים — אַנטקעגן די צוויי לוחות, אויף וועלכע די עשרת הדברות זיינען געוועזן דוקא „חרות" (אויסגעקריצט), ניט אָנגעשריבן, איז:

תורה שבכתב בכלל איז געשריבענע אותיות — טינט אויף פּאַרמעט, ד. ה. אַז דער טינט, די אותיות איז אַ באַזונדער זאַך און דער פּאַרמעט איז אַ באַזונדער זאַך, און פון די צוויי זאַכן צוזאַמען איז צונויפגעשטעלט תורה שבכתב.

אויך אין תורה שבעל פה איז פאַראַן צוויי זאַכן: די רייד פון תורה, און דער מענטש וואָס לערנט די תורה — וועלכער איז דאָך אַ באַזונדערע זאַך.

דאַקעגן די עשרת הדברות וועלכע זיינען געוועזן אויף די לוחות, זיינען די אותיות געוועזן איינגעקריצטע, ד. ה. די לוחות זיינען ניט קיין באַזונדערע זאַך פון די עשרת הדברות, נאָר פון זיי אַליין זיינען געמאַכט די אותיות.

דער ענין פון „אותיות החקיקה" (איינגעקריצטע אותיות) אין עבודת השם איז, ווי די גמרא זאָגט[26]), אַז נאָכדעם ווי ער איז זוכה, ווערט עס „ובתורתו" — זיין תורה — ער מיט דער תורה ווערן איין זאַך.

און דערפאַר האָט אליעזר געגעבן צמידים אַנטקעגן די לוחות דוקא, אויף צו ווייזן אַז די אידישע שטוב וועלכע דאַרף זיין אויף די יסודות פון תורה און מצוות — איז ניט גענוג דער איד זאָל מקיים זיין די תורה מיט קבלת עול, אָבער ער מיט דער תורה זיינען צוויי באַזונדערע זאַכן, כאָטש זיי שטימען — נאָר ער מיט דער תורה זאָלן ווערן איין זאַך — צו מאַכן פון זיך אַליין תורה, ער ווערט איינס מיט אנכי ד' אלקיך און אַזוי מיט אַלע דברות.

יא. און דאָס איז וואָס יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, וואָס מיר זען דאָס דורך דעם ענין פון אַ חתונה. עבדי אבות איז דער ענין פון קבלת עול, און חתונה איז אויך אַ בנין אויף די יסודות פון תורה און מצוה מיט קבלת עול אין אַן אופן פון אותיות החקיקה — דאָס איז אַ יסוד אויף „תורתן של בנים".

בשעת עס איז פאַראַן דער ענין פון קבלת עול אין דעם לייגן די יסודות — באריכות און אויספירלעך, איבערגע'חזר'ט איינמאָל און נאָכאַמאָל, דאַן קאָן זיין „תורתן של בנים" — די פרטי ההלכות — קורץ און מיט אַ רמז.

עס שטייט: קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, דער אויבערשטער האָט אַריינגעקוקט אין תורה און באַשאַפן די וועלט, און אַזוי שטייט אויך: בר נש אסתכל באורייתא ומקיים עלמא[27]) אַז אַ מענטש קוקט אַריין אין תורה שטייט דורך דעם די וועלט. דער יסוד פון וועלט איז תורה. ממילא איז אויך ביי יעדן איינעם אין זיין אייגענער וועלט: בשעת ער קוקט אַריין אין תורה — די יסודות פון תורה און מצוה מיט

25) שבת פח, א.

26) קדושין לב, ב.

27) זהר חלק ב' קסא, ב.

קבלת עול אין אן אופן פון אַ בנין נצחי — דעמאָלט ווערט באַשאַפן און שטייט די וועלט, אַז די שטוב וואָס ער בויט איז אַן אייביקע, ולא תשכח מפי זרעו ומפי זרע זרעו עד עולם בדור ישרים יבורך.

(משיחת ב׳ דר״ח כסלו תשי״ג)

יב. אין דער היינטיקער סדרה שטייט, אַז אברהם אבינו האָט געזאָגט צו אליעזר׳ן שים נא ידך תחת ירכי. די גמרא[28] לערנט אָפּ דערפון, אַז אַ שבועה דאַרף זיין דוקא בנקיטת חפץ. זאָגט רב פפא, אַז דאָס מיינט אַ ספר תורה, ד. ה. אַז באַשווערן מוז מען דוקא מיט אַ ספר תורה, און אַז אַ דיין וועלכער באַשווערט אָן אַ ספר תורה איז אַ טועה בדבר משנה און דאַרף חוזר זיין.

אָבער די גמרא פירט דאָרט אויס ניט ווי רב פפא, און דער דין בלייבט אַז כאָטש לכתחלה דאַרף מען טאַקע האָבן אַ ספר תורה, אָבער בדיעבד איז גוט תפילין אויך. און אַ תלמיד חכם, משום כבודו, מעג אפילו לכתחלה שווערן מיט תפילין און ניט דוקא מיט אַ ספר תורה. דער גאַנצער דין אַרום וועלכן די גמרא רעדט, איז וועגן אַ שבועה פון אַ מודה במקצת הטענה. זיינען דאָ ניט פאַרשטאַנדיק צוויי זאַכן:

א) די קשיא וואָס תוספות פרעגט דאָרט: וויבאַלד אַז דעם גאַנצן ענין לערנט מען אָפּ פון אברהם אבינו, וואָס ביי אים איז דאָך ניט געווען דער ענין פון מודה במקצת, — איז פאַרוואָס לערנט מען דאָס דאָ אָפּ אויף מודה במקצת דוקא? מען האָט דאָך דאָס געדאַרפט אַרויסלערנען אויך אויף שבועת הביטוי און שבועת הפקדון? — און תוספות בלייבט ביי אַ קשיא.

28) שבועות לח, ב.

ב) ביי אברהם׳ען איז דאָך ניט געווען ניט קיין ספר תורה און ניט קיין תפילין, נאָר אַן אַנדער מצוה — פון וואַנען זשע נעמט מען צו זאָגן אַז מען דאַרף האָבן אַ ספר תורה אָדער תפילין דוקא?

יג. דער ענין פון אַ שבועה ווערט דערקלערט אין דעם אַלטן רבי׳נס אַ מאמר, און אויספירלעכער אין דעם צמח צדק׳ס אַ מאמר[29], אַז שבועה איז מלשון שובע (זאַטקייט), ד. ה. אַז דאָס גיט מען אַ כוח מלמעלה. דערפאַר איז דער דין אַז נשבעין לקיים את המצוות[30] (מען מעג שווערן אויף מקיים זיין מצוות), כאָטש ער איז דאָך סיי ווי סיי באַשוואָרן דערויף, פון באַרג סיני, ווייל דורך דער שבועה גיט מען אים אַ העכערן כוח. און דאָס איז אויך דער ענין פון משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע (מען באַשווערט דעם מענטשן איידער ער ווערט געבוירן, דו זאָלסט זיין אַ צדיק און זאָלסט ניט זיין קיין רשע)[31].

בכדי אַז דער כוח וואָס מען גיט מלמעלה זאָל זיך פאַרבינדן מיט׳ן מענטשן דאָ־אונטן, אַז ער זאָל באַקומען דעם דאָזיקן כוח און זאָל אים קענען אויסנוצן, דאַרף מען האָבן אַ ממוצע וועלכער פאַרבינדט דעם מענטשן מיט דעם כוח פון למעלה.

29) קיצורים צו תניא ד״ה ומשביעין אותו.
30) חגיגה י, א.
31) נדה ל, ב.

דער דאָזיקער פאַרבונד איז אַ מצוה, וואָרום מצוות זיינען דעם אויבערשטנס שלוחים, אַזוי ווי עס שטייט: כבדו את המצוות שהן שלוחי[32] (גיט אָפּ כבוד די מצוות ווייל זיי זיינען מיינע שלוחים), און „שלוחו של אדם כמותו"[33], דערפאַר קען אַ מצוה אַראָפּטראָגן און פאַרבינדן דעם כוח פון אויבן מיט דעם מענטשן.

און דאָס איז דער טעם פאַרוואָס אַ שבועה דאַרף זיין דוקא בנקיטת חפץ, וואָרום דורך דעם וואָס ער האַלט אַ חפץ פון אַ מצוה אין זיין האַנט, פאַרבינדט אים דער דאָזיקער חפץ מיט דעם כוח פון אויבן.

יד. דאָס איז די דערקלערונג אויף נקיטת חפץ בכלל. פאַרוואָס אָבער נעמט מען דוקא אַ ספר תורה אָדער תפילין?

עס שטייט: לא ברא הקב"ה דבר אחד לבטלה[34] (דער אויבערשטער האָט ניט באַשאַפן קיין שום זאַך אומזיסט), דערפאַר איז, אומעטום וואו אַ איד איז, דאַרף ער פון יעדער זאַך מאַכן קדושה, און ממילא דאַרף ער אויסנוצן די שבועה — דעם כוח וואָס מען גיט אים פון אויבן — אין דער גאַנצער וועלט. דער דאָזיקער פאַרבונד פון דעם כוח פון אויבן — דורך דעם מענטשן — מיט דער גאַנצער וועלט, איז דורך תורה, וואָרום תורה איז דער ממוצע — פאַרבינדונגס־קראַפט — צווישן דעם אויבערשטן מיט וועלט, לויט דעם אויבן־דערמאָנטן מאמר אַז „אסתכל באורייתא וברא עלמא".

32) תנחומא ויגש אות ו.
33) ברכות לד, ב.
34) שבת עז, ב.

לויט דעם וועט מען אויך פאַרשטיין דעם ענין פאַרוואָס מען נעמט תפילין צו אַ שבועה, ווייל תפילין איז דער ענין פון תורה, אַזוי ווי עס ווערט דערקלערט אין דעם מאמר חסידות[35] ד"ה „איתא במדרש תהלים"[36]: ר' אליעזר אומר: אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע רוצין אנו ליגע בתורה יומם ולילה אבל אין לנו פנאי, א"ל הקב"ה, קיימו מצות תפילין ומעלה אני עליכם כאלו אתם יגיעים בתורה יומם ולילה. (אידן האָבן געזאָגט פאַר דעם אויבערשטן: מיר ווילן האָרעווען אין תורה טאָג און נאַכט, נאָר מיר האָבן קיין צייט ניט. האָט זיי דער אויבערשטער געענטפערט: זייט מקיים די מצוה פון תפילין און איך וועל אייך פאַררעכענען גלייך ווי איר וואָלט געהאָרעוועט אין תורה טאָג און נאַכט). פאַרשטייט מען דאָך פון דעם מאמר רז"ל, אַז תפילין איז דער זעלבער ענין פון ספר תורה.

דער ביאור הענין איז: וואָרום דער ענין פון תורה איז ממשיך זיין מוחין אין מדות, און דאָס זעלבע ווערט אויך אויפגעטאָן דורך תפילין. דורך לייגן תפילין למטה, פועל'ט מען די הנחת תפילין למעלה, ווי עס שטייט הקב"ה מניח תפילין[37] (אַז דער אויבערשטער כביכול לייגט תפילין), הקב"ה — ז"א, מדות, און תפילין איז דער ענין פון מוחין — הקב"ה מניח תפילין מיינט: המשכה פון מוחין אין מדות.

און דערפאַר קען מען אויך דורך

35) געדרוקט אין סה"מ תרנ"ג ע' רעט. סה"מ תש"ח ע' 271.
36) אויפן פסוק (א, ב) כי אם בתורת.
37) ברכות ו, א.

האלטן תפילין בשעת דער שבועה, — וואס זייער ענין אין עבודת השם איז משעבד זיין דעם מוח און הארץ [38]) — אויפטאן דעם פארבונד פון דעם כוח שלמעלה מיט וועלט, אזוי ווי דורך תורה.

אבער דאס איז בלויז אן ענין פון דיעבד, אזוי ווי עס איז אויך דער לשון פון דעם דערמאנטן מדרש, אז אידן וואלטן וועלן הארעווען אין תורה טאג און נאכט, נאר וויבאלד אז „אין לנו פנאי" (מיר האבן קיין צייט ניט) איז בדיעבד גענוג אויך דער ענין פון תפילין, דער שעבוד פון קאפ און הארץ לכל הפחות פון אנהויבס טאג — וואס דורך דעם בלייבט דאס אויך אויף א גאנצן טאג ווי עס דארף צו זיין.

טו. דער טעם פארוואס ביי א תלמיד חכם איז אפילו לכתחלה גע־נוג אויב ער האלט תפילין אין האנט בשעת דער שבועה:

עס שטייט אין זהר אז א תלמיד חכם ווערט אנגערופן שבת [39]). אן אנדייטונג אויף דעם איז פאראן אויך אין גמרא [40]): די גמרא דערציילט אז עס איז געקומען א תלמיד חכם צו גאסט, האט מען אים געגעבן א גרויסע סעודה. האט דער תלמיד חכם געפרעגט פון וואנען האט מען געוואוסט די סעודה — מען האט זיך דאך אויף אים ניט געריכט? האט מען אים געענטפערט אז דאס האט מען צו־געגרייט אויף שבת, און אז ער איז געקומען, האט מען אים אוועקגעגעבן די שבת'דיקע סעודה.

די שייכות פון שבת מיט תלמיד חכם איז, ווייל שבת איז מען אפ־געשיידט פון וואכעדיקע באשעפטי־קונגען, ד. ה. פון די ענינים פון דער חומריות'דיקער וועלט, און אזוי איז אויך א תלמיד חכם: ער איז אפגעשיידט פון דער חומריות'דיקער וועלט [41]). דערפאר דארף א תלמיד חכם אויך לכתחלה ניט האלטן א ספר תורה בשעת א שבועה, ווארום דער ענין פון א ספר תורה, ווי אויבן דערמאנט, איז צו פארבינדן דעם כוח פון אויבן מיט דער וועלט. וויבאלד ער איז אבער אפגעשיידט פון דער וועלט, דארף ער דערצו ניט אנקומען.

צו תפילין דארף אבער אויך א תלמיד חכם אנקומען, ווייל תפילין איז דאך משעבד זיין קאפ און הארץ, און דאס טוט אויף דעם פאר־בונד פון דעם כוח פון אויבן מיט דעם מענטש, אנדערש ווי א ספר תורה וואס איר ענין איז דער פאר־בונד פון דעם דאזיקן כוח מיט וועלט.

טז. דאס וואס ביי אברהם אבינו איז ביי דער שבועה ניט געווען קיין ספר תורה און תפילין נאר די מצות מילה דוקא — וועט מען עס פארשטיין דורך דער הקדמה פון דער באוואוסטער קשיא [42]): וויבאלד אז אברהם אבינו האט דאך מקיים גע־ווען די גאנצע תורה [43]), פארוואס האט ער געוואַרט מיט מצות מילה ביז דער אויבערשטער וועט אים הייסן?

---

38) שו"ע או"ח סכ"ה ס"ה, שו"ע אדמו"ר הזקן שם סעיף יא. תניא פמ"א.

39) זח"ג כט, א.

40) שבת קיט, א.

41) זע רמב"ם הל' דעות רפ"ה.

42) געברענגט אין תורה אור ס' לך ד"ה בעצם היום הזה.

43) יומא כח, ב.

דער תירוץ אויף דעם איז, לויט דעם וואס ס'איז באַוואוסט וועגן דעם אויפטו פון מתן תורה אויף די מצוות וועלכע די אָבות האָבן מקיים געווען נאָך פריער. פאַר מתן תורה איז געווען די גזירה אַז בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי"), ד. ה. אַז עס זאָל ניט זיין קיין פאַרבונד פון רוחניות מיט גשמיות, און ביי מתן תורה איז די דאָזיקע גזירה בטל געוואָרן. עס איז געוואָרן אַ מעגלעכקייט אויף אַזאַ פאַרבונד. מתן תורה האָט אויפגעטאָן אַז אויב אַ איד איז מקיים אַ מצוה מיט אַ גשמיות'דיקע זאַך, ווערט דער דבר הגשמי — הייליק.

די מצוות וואָס די אָבות האָבן מקיים געווען, כאָטש זיי האָבן עס געטאָן אין גשמיות'דיקע זאַכן, האָט דאָס אָבער צום גשמי אַליין קיין שייכות ניט געהאַט. דער גשמי איז געבליבן אין זיינע חומריות אַזוי ווי פריער. נאָך מתן תורה ווערט — דורך דער מצוה — דער גשמי אַליין קדוש, און דערפאַר בלייבט איבער אויף אים אַ קדושה אויך נאָכן מקיים זיין די מצוה.

דער טעם דערויף איז ווייל דער קיום המצוות ביי די אָבות איז געווען מיט זייער אייגענעם כוח, האָט עס ניט געקענט דורכדרינגען דעם גשמי — אַזוי ווי דאָס איז נאָך מתן תורה.

עס איז דאָך „מעשה אָבות סימן לבנים" — און עס איז אויך אַ נתינת כוח צו די בנים — האָט מען די אָבות געגעבן אַ מצוה ענלעך צו די מצוות וואָס נאָך מתן תורה, און דאָס איז די מצוה פון מילה, וואָס מען מאַכט דעם גשמי קדוש, און די קדושה איז ניט נאָר בשעת דעם קיום המצוה, נאָר זי פאַרבלייבט אויך אויף שפּעטער, אַזוי ווי די מצוות פון נאָך מתן תורה (אַ ראַי' אויף דעם איז, וואָס בשעת דער שבועה האָט ער אים געזאָגט שים נא ידך תחת ירכי, ווייל די קדושה איז געבליבן אויך אויף שפּעטער, אַפילו נאָך דעם ווי ער האָט שוין מקיים געווען די מצוה).

מצות מילה איז דעריבער געווען אַנדערש פון די אַנדערע מצוות וועלכע די אָבות האָבן מקיים געווען — ווייל דאָס איז געווען דורך אַ ציווי פון דעם אויבערשטן. און דערפאַר האָט אברהם אבינו געוואַרט מיט דער דאָזיקער מצוה ביז דער אויבערשטער וועט אים הייסן, ווייל די מצוה איז אינגאַנצן אַנדערש פון די אַנדערע מצוות וואָס אברהם האָט מקיים געווען, און אויף דעם האָט מען געדאַרפט האָבן אַ כוח מלמעלה.

לויט דעם וועט מען פאַרשטיין פאַרוואָס אברהם'ס שבועה איז געווען דורך מצוות מילה, כאָטש איצט דאַרף מען דערויף האָבן אַ ספר תורה: דער ענין פון מצוות מילה דעמאָלט איז געווען צו פאַרבינדן און ממשיך זיין קדושה אין וועלט ביז דעם גשמי — דאָס זעלבע וואָס מתן תורה האָט אויפגעטאָן און וואָס תורה טוט אויף איצט, ווייל דעמאָלט איז מצות מילה געווען דער כללות ענין פון תורה.

יז. לויט דעם וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס מען לערנט עס אָפּ נאָר אויף דער שבועה פון מודה במקצת און ניט אויף די איבעריקע

---

44) שמות רבה פי"ב, ג.

שבועות, וויל די שבועה פון מודה במקצת איז נוגע צו כללות עבודת ה׳, און בשעת מען באַקומט אַ כוח פון אויבן אין דעם ענין פון מודה במקצה, ווערן שוין במילא פאַרוייכט די ענינים פרטייב.

די דערקלערונג פון דעם ענין פון מודה במקצת אין רוחניות׳דיקער עבודה איז: „נשמה שנתת בי״ — אַז די נשמה וואָס ז׳ער אויבערשטער האָט אין מיר אַריינגעגעבן איז דאָס בכדי דער מענטש זאָל דורך זיין עבודה קומען צו אַן עלי׳. און אַזוי שטייט אויך אין מדרש [45]) וועגן יעדן פרט פון דער עבודה: „מי הקדימני ואשלם״ [46]) — אַז דער אויבערשטער גיט כוח אַ אידן אויף יעדער מצוה בפרט. און די כחות וואָס דער אויבערשטער גיט זיינען אויף באָרג — ער מאָנט אַז מען זאָל דאָס אָפּצאָלן, ד. ה. אויסנוצן זיי אין עבודה.

ווי דער רבי דער שווער (כ״ק מו״ח אדמו״ר) האָט איבערגעזאָגט [47])، אין נאָמען פון די פריערדיקע רביים, דעם טייטש פון דעם לשון „הקפות״: אַזוי ווי תשרי איז אַ חודש כללי — „חודש השביעי״ פון לשון מושבע — אָנגעזעטיקט — מכל טוב [48])، מען זעטיקט אָן דעמאָלט אַ אידן אויך מיט כחות אויף אַ גאַנץ יאָר, וואָס מ׳גיט אים „בהקפה״ — אויף באָרג, און מען מאָנט עס זאָל זיין עבודה, (אַזוי ווי עס שטייט ביי אברהם׳ען) „וילך למס־עיו״, אַז ביי זיין צוריק־וועג האָט ער אָפּגעצאָלט זיינע הלוואות [49]).

כאָטש אַז די כחות גיט מען פון אויבן, פונדעסטוועגן, מצד דעם יצר הרע וואָס כאַפּט זיך אַריין אין אַ אידן, איז רעכט אַז ער זאָל אָנהויבן אַביסל לייקענען און טענה׳ן אַז „כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה״ [50]) — אַז זיין אייגענער כוח און שטאַר־קייט האָט אים געבראַכט דאָס וואָס ער פאַרמאָגט.

„כופר הכל״ (איינער וואָס לייקנט אין גאַנצן), זאָגט די גמרא אַז דאָס קען ניט זיין, וויל די חזקה איז, אַז אַ מענטש וועט ניט זיין אַזאַ עז פנים פאַר זיין בעל חוב [51]).

לייקענען חס ושלום אין אויבערשטן קען ניט אַ איד, וואָרום ער האָט דאָך אַ נשמה וואָס אַפילו בשעת ער זינדיקט איז זי באַמנה אתו ית׳ [52]) — די נשמה זעט שטענדיק ג־ט־לעכקייט, זי איז „בפני בעל חובו״ און „חזקה אין אָדם מעיז פניו בפני בעל חובו״, אַפילו אַ קל שבקלים האָט ניט די העזה צו לייקענען איג־גאַנצן דעם חוב, מיינענדיק אַז עס איז „כחי ועוצם ידי״.

נאָר וואָס? — ער איז אַ „מודה במקצת״, אין געוויסע פרטים האַלט ער אַז עס איז כחו ועוצם ידו, (זיין כוח און זיין שטאַרקייט), אין גע־וויסע ענינים מיינט ער אַז ער איז אַליין אַ בעל־הבית און קען טאָן וואָס ער וויל. ער דאַוונט און לערנט טאַקע, אָבער נאָכן דאַוונען און נאָכן

45) ויקרא רבה פכ״ז, ב.
46) איוב מא, ג.
47) לקוטי דבורים ז״ט קצו.
48) ויקרא רבה פכ״ט, ח.

49) בראשית רבה פמ״א, ג.
50) דברים ח, יז.
51) בבא מציעא ג, סע״א.
52) תניא ס״פ כד.

לערנען — טראַכט ער — האָט ער שוין דעם אויבערשטן אָפּגעגעבן זיין חוב, און איצט איז עס שוין כחו ועוצם ידו — אין די איבעריקע לייקנט ער.

ער מאַכט ביי זיך אַ חשבון אַז איסורים איז ער דאָך ניט עובר, ווי דער לשון אין מאמר איז, ולא עבר עבירה מימיו, און בפרט אַז ער לערנט תורה און איז מקיים מצוות, האָט ער דאָך אָפּגעגעבן דעם אויבערשטן אַלץ וואָס אים קומט, און די איבע־ריקע איז זיין אייגענער כוח — זאָגט מען אים אַז אַלץ וואָס ער פאַרמאָגט, און זיין גאַנצע מציאות, איז ניט זיין כוח און שטאַרקייט, נאָר ער מוז מודה זיין אַז דאָס גאַנצע געהערט צום אויבערשטן, און ממילא מוז ער אים אַלץ אָפּצאָלן.

און אויף דעם איז די שבועה פון לשון שובע (זאַטקייט) וואָס מען גיט אים אַ כוח פון אויבן, הקב״ה עוזרו, דער אויבערשטער העלפט אַז מען זאָל האָבן די איבערצייגונג אַז קיין אייגענע איז אינגאַנצן ניטאָ, און ממי־לא מוז מען פון אַלע ענינים פון דער וועלט מאַכן אלקות, ווארום די גאַנצע וועלט געהערט צום אויבערשטן. און ווען מען נעמט דעם כוח און מען איז דאָס ממשיך אין וועלט, נאָכדעם ווי מען מאַכט אַ ברכה (וואָס ברכה איז מלשון המב־ריך [53]) — המשכה למטה) דעמאָלט ווערט „והארץ נתן לבני אדם״ [54]): ער באַקומט אַ מקצת, אַ טייל וואָס ווערט זיינע.

יח. אַזוי ווי אין אַ שבועה גשמית דאַרף מען האַלטן אַ ספר תורה אָדער על כל פנים תפילין כדי מען זאָל באַקומען דעם כוח פון אויבן, אַזוי איז אויך אין עבודה רוחנית.

לכתחלה דאַרף זיין דער ענין פון ספר תורה, האָרעווען טאָג און נאַכט אין תורה, וואָס תורה גיט דעם כוח אויף צו פאַרבינדן וועלט מיט ג־ט־לעכקייט ווי אויבן דערקלערט, אַז דער אויפטו פון מתן תורה איז געווען צו פאַרבינדן גשמיות מיט ג־טלעכ־קייט. דאָס איז דאָך אויך דער ענין פון תורה כפשוטו: תורה מלשון הוראה [55]) — אַן אָנווייזונג, תורה ווייזט אָן ווי אַזוי אויסצונוצן יעדן ענין פון וועלט לויט דעם רצון פון דעם אויבערשטן. נאָר אויב מען קען ניט אויספירן אַז מען זאָל אַ גאַנצן טאָג האָרעווען אין תורה, זאָל על כל פנים אין אָנהויב טאָג זיין דער שיעבוד פון מוח און האַרץ, דורך מצות תפילין, און דאָס זאָל זיין דער אָנהויב און די אָנווייזונג פאַר דעם גאַנצן טאָג, אַז אַלע זיינע גע־שעפטן דורך דעם טאָג זיינען געבויט אויף דעם שיעבוד — אונטערטעני־קייט — פון מוח און האַרץ וואָס אין אָנהויב טאָג.

און דער ענין פון האַלטן אַ ספר תורה און תפילין אין אויבנ־דערמאָנטן זין פועל׳ט אויף אים ער זאָל זיין אַ „מודה בכולו״, אַז אַלץ געהערט צום אויבערשטן, וועט ער שוין במילא פאַרשפאָרן די שבועת הביטוי און אַנדערע שבועות.

לויט דעם וועט אויך זיין פאַר־שטאַנדיק, וואָס די שבועה לערנט מען אָפּ פון דער שבועה פון אברהם אבינו בנוגע דער חתונה פון יצחק׳ן

53) תורה אור מקץ דף לז ע״ג.
54) תהלים קטו, טז. ברכות לה, סע״א.

55) גור ארי׳ (למהר״ל) אָנפאַנג בראשית אין נאָמען פון רד״ק.

מיט רבקה׳ן, וואָס דאָס איז דער ענין פון יחוד מ״ה וב״ן, אַ יחוד כללי [56]), ווי עס איז באַוואוסט בספרי הקבלה. במילא לערנט מען דערפון אויך אָפּ וועגן מודה במקצת, וואָס דאָס איז אויך אַ כללות׳דיקער ענין אין עבודה.

יט. די אָנווייזונג לפועל פון דעם גאַנצן ענין איז, אַז בשעת מען גייט אַרויס אין וועלט, דאַרף מען וויסן אַ כללות׳דיקן ענין, אַז דער יסוד פון עבודה איז — מען זאָל מיטנעמען אַ ספר תורה מיט זיך, האָרעווען אין תורה אויף וויפל עס איז נאָר דאָ — לויט דעם שולחן ערוך — צייט, און אין די איבעריקע צייט זאָל על כל פנים זיין די הנהגה מיט שיעבוד המוח והלב, וועט דאָס אים אויך געבן דעם כוח אויף מאַכן אַלע זיינע גשמיות׳דיקע ענינים — כלים צו אלקות.

* * *

כ. אין היינטיקער סדרה הויבט זיך אָן צו ריידן וועגן דעם אָנהויב פון דער גאולה. אין דער פריערדיקער סדרה רעדט זיך וועגן גלות: „והכנעני אָז בארץ״, און לויט ווי די רז״ל זאָגן [57]) שהי׳ הולך וכובש כו׳ (ער פלעגט גיין און איינעמען), אָבער אין היינטיקער סדרה רעדט זיך שוין וועגן דער גאולה, אַז אברהם אבינו האָט אָפּגעקויפט אַ פעלד אין ארץ ישראל ביי עפרון׳ען און דאָס איז געווען פאַר די אויגן פון די בני חת, וואָס אַלע האָבן מודה געווען אַז דאָס געהערט צו אברהם׳ען — אַן אָנהויב פון דער כללות׳דיקער גאולה פון אַלע אידן.

כאָטש ער האָט אָפּגעצאָלט דערפאַר אַרבע מאות שקל כסף, שטייט אָבער וועגן דעם, אַז ניט נאָר איז עפרון׳ען דורך דעם ניט צוגעקומען קיין מעלה, נאָר אדרבא, נאָך אַ חסרון [58]) : דערמיט האָט מען ביי אים צוגענומען פון זיין נאָמען דעם אות „ו״.

ווי עס שטייט אין דעם ספר פענח רזא — אַ ספר פון אַ ראשון — אַז דורך די פיר הונדערט שקל כסף וואָס אַברהם אָבינו האָט אָפּגעצאָלט, האָט יעדער איד באַקומען אַ חלק אין ארץ ישראל, ווי ער מאַכט דאָרט דעם חשבון — לויט דעם חשבון פון זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף [59]) — אַז פאַר פיר הונדערט שקל האָבן ששים ריבוא אידן באַקומען אין ארץ ישראל יעדער איינער אַן אַמה על אַמה.

די גאולה האָט זיך נאָך אָנגעהויבן דעמאָלט, מען דאַרף בלויז אַראָפּנעמען די העלמות והסתרים, און אַראָפּברענגען די גאולה למטה בגילוי דורך משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש״פ חיי שרה, תשט״ז)

---

56) זע לקוטי תורה ברכה צו, ג. אור התורה חיי שרה ד״ה יפה שיחתן.

57) פירש״י בראשית יב, ו.

58) מכילתא יתרו פרשה א׳. און זע פירש״י חיי שרה כג, טז.

59) בחוקותי כז, טז.

פרשת תולדות

א. אויף דעם פסוק ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק — פרעגן די מפרשים: פאַר־וואָס ווערט איבערגע׳חזר׳ט טאָפּלט — יצחק בן אברהם און אברהם הוליד את יצחק?

דער פשט איז, אַז דאָס איז אַ נתינת טעם און אַ באַגרינדונג: דורך וואָס איז מעגלעך „תולדות יצחק בן אברהם"? — (תולדות כפשוטו און לויט דרשת חז"ל אַז עיקר תולדותיהם של צדיקים זיינען תורה און מצוות [1]) — דורך דעם וואָס „אברהם הוליד את יצחק".

ב. עס זיינען פאַראַן עטלעכע עני־נים וועלכע האָבן זיך אָנגעהויבן צום ערשטן ביי יצחק׳ן, צווישן זיי ווערן גערעכנט, דאָס וואָס מען האָט אים גע׳מל׳ט צו אַכט טעג, וואָס מיינט די שלימות אין דעם ענין פון מילה, און וואָס ער איז בר מצוה געוואָרן צו דרייצן יאָר.

— אברהם האָט זיך מל געווען צו 99 יאָר. אויך דער ענין בר מצוה צו 13 יאָר איז ניט געווען ביי אברהם׳־ען. עס זיינען פאַראַן פאַרשידענע דיעות אין רז"ל וועגן אברהם׳ען — ווען האָט ער דערקענט דעם באַשע־פער: צו דריי יאָר [2], צו פערציק [3], צו אַכט און פערציק [4], אָבער ניט צו דרייצן.

בײדע אויבן־דערמאָנטע ענינים ווערן אָנגעדייט אין דעם פסוק ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק [5]. וואָס די רז"ל ברענגען איין דיעה אַז די דאָ־זיקע סעודה איז געווען ביים ברית [6] וואָס דאָס איז מרומז אין דעם וואָרט הגמל „הג־מל" (הג — באַטרעפט אַכט), דאָס הייסט, גע׳מל׳ט צו אַכט טעג. אַ צווייטע דיעה — אַז ויגמל מיינט „שנגמל מיצר הרע ליצר טוב" [7] (אַז ער איז אָוועקגענומען געוואָרן פון דעם יצר הרע צום יצר טוב), וואָס דאָס איז צו דרייצן יאָר.

אויפן וואָרט „משתה גדול" שטייט אין מדרש אַז דאָס מיינט: א) גדול עולמים — דער אויבערשטער — איז דאָרט געווען, און לויט ווי די רז"ל דרש׳נען [8] אויפן פסוק בני אתה אני היום ילדתיך [9] אַז דאָס איז גע־ווען דער טאָג פון דוד׳ס בר מצוה, זאָגט דער אויבערשטער: אני גו׳ ילד־תיך אני ולא סטרא אחרא כמה דהוה עד השתא (איך כביכול און ניט די סט"א ווי עס איז געווען ביז איצט) און דאָס מיינט וואָס ער איז אַרויס־גענומען געוואָרן פון יצר הרע צום יצר טוב; ב) משתה גדולים — אַ סעודה פון גדולים, וואָס עוג מלך

---

1) ב"ר פ"ל, ו. תנחומא ופירש"י ר"פ נח.
2) נדרים לב, א.
3) רמב"ם פ"א מהל׳ עכו"ם הלכה ג.
4) ב"ר סד, ד.

5) בראשית כא, ח.
6) פדר"א פכ"ט. תוס׳ ד"ה שש, שבת קל, א.
7) ב"ר נג, י. זע אין פירש"י (אויף מדרש) ד"ה בן כ"ז, שם יג.
8) זח"ב צח, א.
9) תהלים ב, ז.